

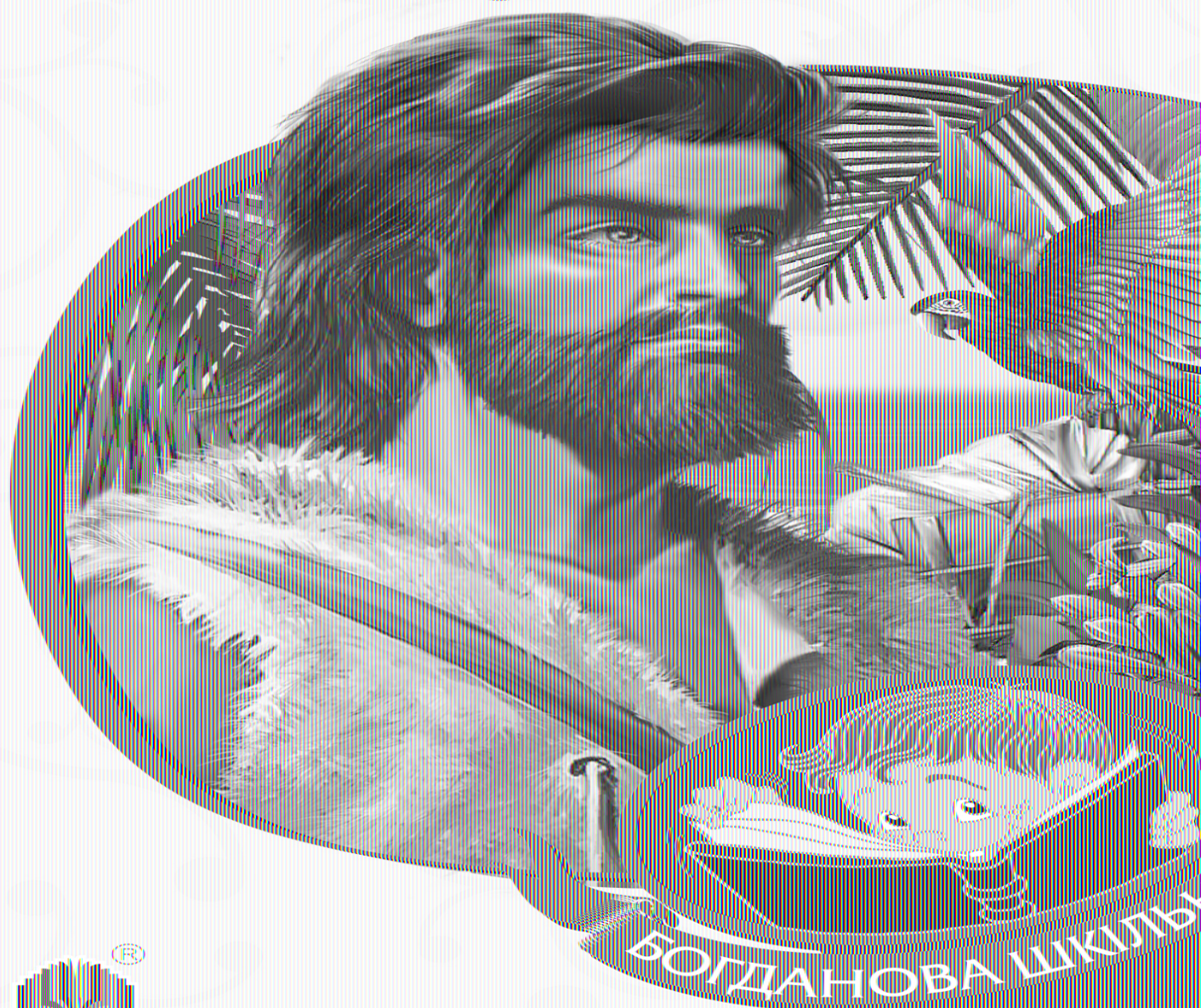
Робінзон Крузо

КУПИТИ

Про книгу

Роман англійського письменника Даніеля Дефо розповідає нам про дивовижні та захоплюючі пригоди морехода із Йорка, який потрапив на безлюдний острів і прожив там понад двадцять вісім років. Книга буде цікавою як для маленьких, так і для дорослих читачів.

Daniela De
РОВИНЗОН
КРУЗО

© Видавництво "НК-Богдан"

ISBN 978-966-10-7633-3

Даніель Дефо

РОБІНЗОН

КРУЗО

Роман

Я народився 1632 року в місті Йорку¹ в порядній сім'ї, хоч і не корінного походження: батько мій був родом із Бремена² й оселився спочатку в Гуллі³, де розбагатів торгівлею і звідки згодом, покинувши справи, переїхав до Йорка. Тут він одружився з моєю матір'ю, яка походила з старовинного роду Робінзонів. Мені дали ім'я Робінзон, а прізвище Крейцнер англійці, за своєю звичкою нівечити іншомовні слова, переінакшили на Крузо, тож з часом ми й самі стали зватися та писатися Крузо; так завжди звали мене і мої знайомі.

У мене було два старші брати. Один служив підполковником у Фландрії в англійському піхотному полку, тому самому, яким колись командував славетний полковник Локгарт⁴; брат загинув у битві з іспанцями під Дюнкерком. Що сталося з моїм другим братом, не знаю, як не знали мої батьки, що сталося зі мною.

Оскільки я був у родині третім сином, мене не навчали ніякого ремесла, і тому мені в голову з самого малку заходили химерні думки. Батько, який був дуже старий, подбав, щоб я здобув пристойну освіту — в межах домашнього виховання та провінційної безкоштовної школи. Він ладив мене на юриста, але я мріяв тільки про море. Ця моя пристрасть призвела до того, що я насмілювався піти проти батькової волі, ба навіть проти його наказів, знехтувавши вмовляння та просьби матері й друзів; здавалося, було щось фатальне в моєму покликанні, що штовхало мене до злигоднів, які судилися мені.

Батько, розумна і поважна людина, здогадуючись про мої задуми, серйозно та переконливо застеріг мене. Прикутий подагрою до ліжка, він одного ранку покликав мене до своєї кімнати й заходився палко умовляти. Він спитав, які інші причини, крім простого нахилу до мандрів, спонукають мене покинути батьківський дім і рідну країну, де мені легко вийти в люди й старанністю та працею розбагатіти й жити в добрі та догоді. Вітчизну покидають у гонитві за пригодами або ті, кому нема чого втрачати, або честолюбці, які прагнуть досягти ще більшого і зажити слави, беручись до всяких незвичайних та нечуваних справ. Але таке для мене або неприступне, або принизливе. Моє місце — середина, тобто те, що можна назвати вищим ступенем скромного життя, а воно, як свідчить його довгочасний досвід, краще за будь-яке інше в світі й найпридатніше для щастя, бо людина не знає злиднів та нестатків, тяжкої праці та

страждань нижчих класів, її не бентежить пиха, розкоші, честолюбство та заздрощі вищих класів. Наскільки приємне таке життя, можна судити вже з того, що всі інші заздять йому: адже й королі часто скаржаться на гірку долю народжених для великих справ і шкодують, що доля не знайшла їм місця між двома крайностями — нікчемністю та величчю, і навіть мудрець, який благав небо не посилати йому ні бідності, ні багатства, тим самим свідчив, що золота середина — мірило справжнього щастя.

Досить мені лише придивитися, казав він, і я зрозумію, що всі злигодні припадають на вищі та нижчі класи, найменше ж від них страждають люди скромних достатків, бо доля до них не така зрадлива, як до вищих та нижчих верств суспільства. Навіть від тілесних та духовних недуг вони страждають менше, ніж ті, у кого хвороби є або природним наслідком пороків, розкошів та надмірностей, або ж важкої праці, нестатків, поганого чи недостатнього харчування. Середнє становище — найсприятливіше для розквіту всіх чеснот, для всіх радощів життя; мир і достаток — його служники; поміркованість, стриманість, спокій, здоров'я, приязність, всілякі розваги, всілякі насолоди — його благословенні супутники. Людина середнього стану тихо та рівно проходить свою життєву путь, не обтяжуючи себе ні фізичною, ні розумовою виснажливою працею; не продається в рабство заради шматка хліба, не страждає, шукаючи виходу з труднощів, які позбавляють душу спокою, а тіло — відпочинку, не мучиться заздрощами й не згоряє на потаємному вогні честолюбства. Всім задоволена, вона легко ковзає по життю, розсудливо користуючись його радощами, які не залишають гіркого присмаку, відчуваючи себе щасливою й щодня розуміючи це дедалі виразніше та глибше.

Потім батько наполегливо й дуже лагідно почав просити, щоб я не легковажив, не кидався наосліп назустріч нещастям, від яких, здавалось, мене мало вберегти саме моє походження й умови життя. Мені не треба працювати заради шматка хліба; батько подбає, щоб вивести мене на той шлях, який радить мені обрати; а якщо мені не поталанить, то тільки через лиху долю чи власну помилку, і він ні за що не відповідатиме, бо виконав свій обов'язок, застерігши мене від вчинку, який завдасть мені тільки шкоди, — одно слово, коли я лишуся

вдома і влаштую своє життя відповідно до його вказівок, він усіляко мені допомагатиме; але хай я не сподіваюся, що він сприятиме моїй загибелі, заохочуючи мене до від'їзду. Наостанок він нагадав мені, для прикладу, про мого старшого брата, якого він так само наполегливо переконував не брати участі в Нідерландській війні, але марно: підбурений юнацькими мріями, брат утік до армії і загинув. І хоч, сказав батько, він ніколи не перестане молитись за мене, проте рішуче заявляє, що коли я не відмовлюсь від своїх божевільних намірів, не буде мені Господнього благословення. Настане час, коли я пошкодую, що знехтував його пораду, але тоді, може статися, нікому буде прийти мені на поміч.

Я бачив, як під кінець тієї промови (вона була справді пророча, хоч, гадаю, батько й сам цього не знав), рясні сльози потекли у старого по обличчю, надто коли він згадав про мого вбитого брата; а коли батько сказав, що прийде час каяття, але нікому буде допомогти мені, то від хвилювання затнувся, прошепотівши, що його серце крається від болю і він не може більше нічого сказати.

Його слова щиро мене зворушили, та й кого б вони не зворушили? Отож я твердо вирішив покинути думки про від'їзд до чужих країв і залишитися вдома, як того хотів батько. Та, на жаль, через кілька днів од мого рішення не залишилося й сліду: коротше кажучи, щоб уникнути нових настирливих умовлянь батька, я через кілька тижнів надумав утекти з дому. Проте я стримав свій нетерплячий запал і не квапився, а вибрав хвилину, коли мати, здавалось, була в кращому, ніж звичайно, настрої, і сказав їй, що тільки й мрію про мандрівки до далеких країв, і навіть коли й візьмуся до якоїсь роботи, то мені не вистачить терпіння довести її до кінця, хай краще батько відпустить мене з доброї волі, бо інакше доведеться обійтись без його дозволу. Адже мені вісімнадцять років, вже пізно починати вчитись якогось ремесла; якби я й пішов писарем до нотаріуса, то нізащо не витримав би учнівського строку і втік би від свого наставника в море. А от якби мати поговорила з батьком, щоб він відпустив мене хоч один раз у море: якщо та подорож мені не сподобається, то я, повернувшись додому, вже більше нікуди не поїду і обіцяю подвійним старанням надолужити змарнований час.

Моє прохання дуже розгнівало матір. Вона сказала, що даремно розмовляти на такі теми з батьком: він надто добре розуміє, що саме корисне для мене, і не дасть згоди на те, що може мені зашкодити. Їй просто дивно, як я ще можу думати про такі речі після розмови з батьком, який так доброзичливо і лагідно вмовляв мене. Звичайно, коли я хочу занапастити себе, то нема ради, але, безперечно, ні вона, ні батько ніколи не погодяться на мою вигадку; сама ж вона аж ніяк не хоче сприяти моїй загибелі, і я ніколи не зможу сказати, що моя мати, потураючи мені, пішла, проти батькової волі. Пізніше я довідався, що хоч мати й відмовилась клопотатись за мене перед батьком, проте переповіла йому нашу розмову. Батько, дуже стурбований, зітхнув і сказав: «Хлопець міг би жити щасливо, залишившись на батьківщині, а коли він подасться до чужих країн, то стане найнещаснішою людиною на світі. Ні, я на це не можу погодитись».

Минув майже рік, перш ніж я вирвався на волю. Впродовж усього цього часу я й чути не хотів ні про яку роботу і часто сперечався з батьками, які рішуче стали проти того, до чого мене так дуже поривало. Аж ось одного разу, випадково потрапивши до Гулля і зовсім не думаючи про втечу, я зустрів там приятеля, який збирався пливати до Лондона на кораблі, що належав його батькові. Той приятель заповзівся вмовляти мене вирушити з ним, спокушаючи, за звичаєм моряків, безкоштовним проїздом. І, не спитавшись ні в батька, ні в матері, не повідомивши їх жодним словом і полишивши на них самих якимось чином про це довідуватись, не попросивши ні батькового, ні Божого благословення, не зваживши ні обставин, ні наслідків, я лихої — Бог свідок — години, 1 вересня 1651 року, сів на корабель мого приятеля, що прямував до Лондона. Ніколи, мабуть, напасті молодих шукачів пригод не починались так рано й не тривали так довго, як мої. Не встиг корабель вийти з гирла Гамбера⁵, як подув вітер і на морі знялися страшні хвилі. Я ніколи доти не бував у морі і не можу описати, як мені стало погано і як душа моя жахнулась. Аж тоді я серйозно замислився над своїм учинком і над тим, як справедливо карало мене небо за те, що я так підступно покинув батьківський дім і порушив синівський обов'язок. Усі добрі поради моїх старих, сльози батька та благання матері постали в моїй пам'яті, і сумління, яке ще тоді не встигло зовсім зачерствіти, суворо докоряло

мені за нехтування батьківськими порадами і за порушення обов'язків перед Богом та батьком.

Тим часом вітер дедалі міцнішав, і на морі знялася буря, хоч її не можна було порівняти з тими, що я багато разів бачив потім, чи навіть з тією, яку мені довелося побачити через кілька днів; але й цього вистачило, щоб приголомшити мене, новачка, зовсім необізнаного в мореплавстві. Кожного разу, коли здіймалася нова хвиля, мені здавалося, що вона поглине нас, і кожного разу, коли корабель провалювався вниз — у вир чи в безодню, — я вже не вірив, що він коли-небудь вирине знову. Страждаючи від душевних мук, я вкотре вирішував і присягався, що коли Бог цього разу врятує мені життя і нога моя знову ступить на суходіл, я зараз же повернусь до батька і, поки мого віку, не сяду на корабель, що послухаюсь батькових порад і ніколи більше не наражатимусь на таку небезпеку. Лише тепер я збагнув усю мудрість батькових міркувань про золоту середину і зрозумів, як спокійно і затишно прожив він своє життя, не знавши ні бур на морі, ні турбот на березі, — коротше кажучи, я, мов той блудний син, вирішив, розкайавшись, повернутися додому.

Цих розсудливих, тверезих думок вистачило мені, поки лютувала буря і навіть ще на деякий час. Але наступного дня вітер почав ущухати, хвилі поменшали, і я став потроху звикати до моря. Однак увесь цей день настрій у мене був дуже серйозний, до того ж я ще не зовсім одужав від морської хвороби. Але наприкінці дня розпогодилося, вітер ущух, і настав тихий, чарівний вечір. Сонце сіло без хмар. Так само зійшло воно й другого дня, і морська гладінь при цілковитому або майже цілковитому безвітрі, вся залита його сяйвом, являла собою чудове видовище, якого я ще ніколи не бачив.

Уночі я дуже гарно виспався, і моя морська недуга пройшла. Я був веселий і милувався морем, яке, ще тільки вчора люте та страшне, так скоро могло вгамуватись і прибрати такого чудового вигляду. І тут, немов навмисне для того, щоби зруйнувати мої добрі наміри, до мене підійшов приятель, який підбив мене їхати разом з ним, і, поплескавши по плечу, сказав:

— Ну що, Бобе, як ти почуваєшся після вчорашнього? Закладаюся, ти перелякався вчора, коли подув вітрець!

— Нічого собі вітрець! — сказав я. — Страшенний шторм, ось що!

— Шторм? Ну й дивак! — відповів він. — Хіба то шторм? Якби нам доброго корабля та більшого простору, ми того шквалика й не помітили б! Ти ще новачок на морі, Бобе. Гайда, зварімо пуншу⁶ й забудемо про це. Дивись-но, яка чарівна погода!

Щоб скоротити цю сумну частину моєї оповіді, скажу лише, що далі пішло, як завжди в моряків: зварили пунш, я захмелів і в шалі тієї ночі потопив усе своє каяття, всі гіркі роздуми про минуле та всі добрі плани на майбутнє. Одно слово, як тільки вляглася буря й запанувала тиша, як тільки вгамувались мої розбурхані почуття і минув страх, що мене поглинуть хвилі, так мої думки повернулись у старе річище і я забув усі клятви, всі обіцянки, що давав собі в годину відчаю. Правда, часом я ніби отямлювався, тверезі думки знов обсідали мене, але я гнав їх геть, боровся з ними, як з нападом хвороби, і за допомогою вина та веселого товариства переборов їх. Через п'ять чи шість днів я здобув над своєю совістю таку перемогу, якої тільки може бажати собі юнак, котрий зважився не звертати на неї уваги. Але на мене чекало ще одне випробування: як і завжди в таких випадках, провидіння хотіло відібрати в мене останнє виправдання. І справді, якщо цього разу я не зрозумів, що саме воно визволило мене з біди, то наступне випробування було таке, що навіть найзапекліший негідник із нашої команди не зміг би не визнати, що небезпека була страшна і врятувалися ми тільки дивом.

На шостий день по відплитті ми прийшли на Ярмутський рейд. Після шторму безперервно дув слабкий зустрічний вітер, і тому ми посувались дуже повільно. В Ярмуті⁷ нам довелось кинути якір і простояти при супротивному, південно-західному вітрі сім чи вісім днів. За цей час до Ярмутського рейду з Ньюкасла⁸ прийшло чимало суден, бо вони тут звичайно чекають ходового вітру, щоб увійти в Темзу.

Ми, проте, не стояли б так довго і ввійшли б у річку з припливом, якби вітер не був такий свіжий, а днів через п'ять ще не подужчав. А втім, Ярмутський рейд вважається такою ж надійною стоянкою, як і гавань. Якорі та канати у нас були міцні, отож наші матроси зовсім не турбувались і навіть не думали про небезпеку. Вони, за звичаєм моряків, гаяли час, відпочиваючи та розважаючись.

Але на ранок восьмого дня вітер посилювався, і довелося оголосити аврал, прибрати стеньги і міцно закріпити все потрібне, щоби корабель утримався на рейді. Опівдні знялася велика хвиля, почалася сильна хитавиця, хвилі захльостували бак. Корабель кілька разів зачерпнув бортом води, і разів зо два здалося, що нас зірвало з якоря. Тоді капітан наказав віддати запасний якір, і таким чином ми держалися проти вітру на двох якорях, витравивши канати до кінця.

Тим часом розходився страшний шторм. Жах та подив проступили тепер навіть на обличчях досвідчених моряків. Кілька разів я чув, як сам капітан, проходячи повз мене то з каюти, то в каюту, тихо бурмотів: «Господи, зглянься на нас! Ми загинемо! Всім нам кінець!» Проте він пильно стежив за роботою моряків і вживав усіх заходів, щоб урятувати свій корабель. Перші хвилини переполоху приголомшили мене: я нерухомо лежав у своїй каюті внизу і навіть не знав до пуття, що відчував. Мені важко було вернутися знов до покайних думок після того, як я рішуче зневажив їх. Мені здавалося, що смертний жах минув назавжди, що й ця буря, як і перша, щасливо мине. Але повторюю, коли сам капітан, проходячи повз мене, пробурмотів, що всі ми загинемо, я страшенно перелякався. Я вибіг із каюти на палубу. Ніколи не бачив я такої лиховісної картини: морем ходили величезні вали з гору заввишки і кожні три-чотири хвилини перекидалися на нас. Коли я, набравшись духу, роззирнувся навкруги, мене поймав жах. На двох важко навантажених кораблях, які стояли неподалік нас на якорі, обрубали всі щогли. Хтось із матросів крикнув, що корабель, який стояв за півмилі⁹ від нас попереду, пішов на дно. Ще два судна зірвало з якорів і понесло у відкрите море напризволяще — обидва були вже без щогл. Менші судна трималися краще, бо їм легше було маневрувати, але двоє чи троє з них теж понесло в море, і вони промчали повз нас, згорнувши всі вітрила, крім одного носового клівера.

Надвечір штурман і боцман підступили до капітана з проханням дозволити їм зрубати фок-щоглу. Капітан довго опирався, але боцман почав доводити, що фок-щоглу не можна залишати, бо судно потоне, і він погодився. Коли зрубали фок-щоглу, грот-щогла почала хитатись і так розгойдувати судно, що довелося зрубати і її і тим зовсім очистити палубу.

Можете собі уявити, що тоді переживав я, цілковитий новачок у морській справі, якого недавно так настрахали маленькі хвилі. Проте якщо після стількох років пам'ять мене не зраджує, боявсь я тоді не смерті, стократ жахливіше було усвідомлення, що я передумав покаятися й повернувся до своїх колишніх клятих химер. І ця гризота, посилена жахом перед бурею, доводила мене до такого розпачу, змалювати який просто неможливо. Але найгірше було ще попереду. Буря скаженіла й далі з такою силою, що, за словами самих моряків, їм ніколи не траплялось бачити нічого подібного. Судно в нас було міцне, але перевантажене, і тому глибоко сиділо у воді й дуже гойдалось, а моряки раз у раз кричали, що ми от-от будемо «кілювати». Мабуть, для мене було й краще, що я не зовсім розумів значення цього слова, аж поки не попросив його пояснити. Однак шторм чимдуж лютішав, і я побачив таке, що побачиш нечасто: капітан, боцман і ще кілька чоловік, розсудливіших за інших, молились, бо корабель будь-якої хвилини міг піти на дно. На додаток до всіх наших страждань, один із матросів, який серед ночі спустився в трюм подивитись, чи все гаразд, крикнув, що судно дало течу, а хтось інший сповістив, що вода піднялася на чотири фути. Всім наказали стати до помпи. Коли я почув цей заклик, серце моє похолело, і я, як сидів на койці, так і впав навznak. Але матроси розштовхали мене, сказавши, що хоч досі з мене користі не було, однак тепер я можу, як і всі, відкачувати воду. Я підвівся, підійшов до помпи й ревно взявся до праці. Тим часом кілька дрібних суден, навантажених вугіллям, не змігши встояти проти вітру, знялися з якорів і вийшли в море. Коли вони проминали нас, капітан наказав стрільнути з гармати, щоб сповістити про біду, в яку ми потрапили. Я не зрозумів, чому стріляють, і подумав, що наше судно розбилося чи сталося щось інше, не менш жахливе. Я перелякався так, що зомлів. Але в такі хвилини кожен дбає лише про власне життя, і ніхто не звернув на мене уваги і не поцікавився, що скоїлося зі мною. Один із матросів став до помпи на моє місце і відсунув мене ногою, вирішивши, що я мертвий. Минуло чимало часу, поки я прийшов до пам'яті.

Ми працювали не покладаючи рук, а вода в трюмі все піднімалась. Було очевидно, що корабель має потонути, і хоча шторм почав трохи вщухати, але судно ніяк не могло протриматися на воді, поки ми

ввійдемо в гавань, тому капітан продовжував стріляти із гармат, сподіваючись на допомогу.

Якесь суденце, що стояло попереду нас, нарешті зважилося спустити шлюпку, щоби зарадити нам. Наражаючись на велику небезпеку, шлюпка підійшла до нас, але ні ми не могли дістатися до неї, ні вона — пристати до нашого корабля, хоча матроси гребли щосили, важачи своїм життям заради нашого порятунку. Наші матроси кинули їм з корми канат з буйком, витравивши його на велику довжину. Після багатьох марних і небезпечних спроб веслярам пощастило впіймати кінець каната. Ми підтягли шлюпку під корму, і всі до одного спустилися в неї. Годі було й думати про те, щоби дістатися до їхнього судна. Відтак ми одностайно вирішили гребти за вітром, намагаючись по змозі тримати до берега. Наш капітан обіцяв чужим матросам, що заплатить за шлюпку хазяїнові, якщо вона розіб'ється об берег. Отже, почасти за вітром, почасти на веслах, ми прямували на північ до Вінтертон-Несса¹⁰, поступово наближаючись до землі.

Не минуло й чверті години, як ми покинули корабель, коли він почав занурюватись у воду на наших очах; і тут я нарешті зрозумів, що означає «кілювати». Мушу зізнатися, що, почувши крики матросів про загибель судна, я майже не мав сили глянути на нього, бо відтоді, як я зійшов, або, краще сказати, коли мене спустили в шлюпку, серце моє ніби завмерло від страху і думок про те, що чекало на мене попереду.

Поки матроси щосили веслували, скеровуючи шлюпку до берега, ми могли бачити (бо щоразу, як шлюпку виносило на гребінь хвилі, нам видно було берег), що там зібрався великий натовп — люди метушилися, готуючись допомогти нам, коли ми підійдемо ближче. Та ми посувалися повільно і досягли землі, тільки проминувши вінтертонський маяк, де коло Кромера берег повертає на захід і де його виступи трохи стримували силу вітру. Тут ми пристали і, не без великих труднощів, але всі цілі та неушкоджені вибрались на берег і пішли пішки до Ярмута. Там нас зустріли дуже сердечно, як людей, котрі зазнали лиха: магістрат виділив нам добрі житла, а місцеві купці та судновласники дали досить грошей, щоби ми могли добратися на наш розсуд до Лондона або до Гулля.

Якби мені тоді стало глузду вернутись до Гулля, до батьківського дому, я був би щасливий, а мій батько, мабуть, як у євангельській

притчі, заколов би для мене відгодоване теля. Але він дізнався про мій порятунок лише через багато часу після того, як до нього дійшла чутка, що корабель, на якому я плив, загинув на Ярмутському рейді.

Та моя лиха доля штовхала мене далі з настирливістю, якій не можна було опиратись. Хоча не раз я чув тверезий голос розуму, що кликав мене повернутись додому, але вчинити так мені бракувало сили. Не знаю, як це назвати, і не буду запевняти, що якесь таємне непереборне веління робить нас знаряддям власної загибелі, навіть коли ми бачимо її перед собою і йдемо до неї з розплющеними очима, проте безперечно, що тільки моя нещаслива доля, якої я не міг уникнути, примусила мене діяти всупереч тверезим міркуванням та доказам кращої частини мого ества і знехтувати дві явні перестороги, які я одержав, щойно ступивши на новий шлях.

Син власника нашого корабля, мій приятель, який намовив мене тоді втекти, посмирнішав тепер більше за мене. Коли він уперше заговорив до мене в Ярмуті (а це сталося через два чи три дні, бо нас поселили нарізно), я помітив, що тон його змінився. В дуже похмурому настрої, хитаючи головою, він спитав, як я почуваюся. Пояснивши своєму батькові, хто я такий, він розповів, що я пустився в цю подорож на спробу, маючи намір в майбутньому об'їздити весь світ. Старий, звернувшись до мене, поважно й стурбовано мовив:

— Юначе! Вам ніколи більше не слід вирушати в море. Те, що сталося з вами, очевидна й певна ознака, що вам не судилося бути мореплавцем.

— Чому, сер? — запитав я. — Хіба ви теж ніколи більше не плаватимете?

— Це інша річ, — відповів він. — Плавати — мій фах, мій обов'язок, а ви пустилися в море задля спроби. От небо й дало вам покуштувати того, що вас чекає, коли стоятимете на своєму. Може, й наш корабель загинув через вас, як фарсійський корабель через Йону¹¹. Будь ласка, — додав він, — скажіть, хто ви і що саме заохотило вас пуститись у море?

Тоді я розказав йому дещо про себе. Ледве я скінчив, як він чомусь вибухнув гнівом.

— Чим я завинив, — вигукнув він, — що цей нещасний потрапив на мій корабель? Ніколи в житті, навіть і за тисячу фунтів, не погоджусь

я пливати в одному кораблі з тобою!

Звісно, він був дуже схвилюваний, засмучений втратою корабля і перебрав міру. Пізніше ми мали спокійну розмову, і він наполегливо переконував мене вернутися до батька і не випробовувати провидіння, бо в цьому, що сталось, я мушу бачити перст Божий.

— Послухайте, юначе, — закінчив він, — якщо ви не повернетесь додому, то, запевняю, всюди, куди б ви не поїхали, вас переслідуватимуть нещастя і невдачі, аж поки справдяться слова вашого батька.

Незабаром ми розлучились; мені нічого було йому заперечити, і більше я його не бачив. Куди він поїхав з Ярмута, не знаю; я ж мав трохи грошей і подався до Лондона суходолом. І в Лондоні, і дорогою туди я раз по раз боровся сам з собою, не знаючи, яку мені обрати життєву путь — повернутись додому чи знову піти у плавання.

Повертатись під батьківський дах мені не дозволяв сором, який перемагав найвагоміші докази мого розуму. Мені ввижалося, що всі наші сусіди глузуватимуть з мене, що я буду посміховиськом не тільки в очах батьків, а й усіх знайомих. Відтоді я часто спостерігав, яка нелогічна та непослідовна людська вдача, надто замолоду: нехтуючи міркуваннями, якими треба було би керуватись у подібних випадках, люди соромляться не гріха, а каяття; соромляться не вчинків, за які їх справедливо можна назвати безумцями, а соромляться взятися за розум і вести поважне, розсудливе життя.

Я вагався досить довго, не знаючи, що робити і як жити далі. Про повернення додому не могло бути й мови, а тим часом спогади про мої нещастя поступово блякли, разом з ними слабшав і без того слабкий голос розуму, який радив повернутися до батька. Скінчилося тим, що я геть відкинув думки про повернення і почав мріяти про нову подорож.

Та сама лиха сила, що змусила мене втекти з батьківського дому, яка навіяла мені безглуздий замір забагатіти, блукаючи білим світом, і так задурила мені голову цими химерами, що я був глухий до всіх добрих порад, до умовлянь і навіть до батьківської заборони. Та сама сила, кажу я, хоч би яка вона була, спонукала мене до найнерозважливішого з моїх учинків: я сів на корабель, що відпливав до берегів Африки, чи, як зазвичай висловлюються наші моряки, «у рейс до Гвінеї».

На превеликий жаль, вирушаючи на пошуки пригод, я не наймався на судно матросом; мені, мабуть, довелося б тоді працювати трохи більше, зате я навчився би морської справи і з часом міг би стати штурманом або помічником капітана, коли не самим капітаном. Але така вже була в мене доля — з усіх можливих шляхів я вибирав найгірший. Так і тут: у моєму гаманці водилися грошенята, на мені було пристойне вбрання, і звичайно я приходив на судно як джентльмен, тому нічого там не робив і нічого не навчився.

У Лондоні я відразу потрапив у гарне товариство. Можна сказати, що мені поталанило, бо з такими розбещеними юнаками, яким я був тоді, це не часто трапляється: диявол ніколи не пропускає нагоди наставити їм свою пастку. Але зі мною сталося інакше. Я познайомився з одним капітаном, який недавно ходив до берегів Гвінеї; а що той рейс був дуже вдалий, він вирішив направитися туди знову. Йому подобалося моє товариство, бо я був тоді досить приємним співрозмовником. Дізнавшись про мою мрію побачити світ, він запропонував мені пливати з ним, сказавши, що це мені нічого не коштуватиме і що я буду його застільним товаришем. Якщо ж я візьму з собою товари на продаж, то, може, мені пощастить і я ще матиму добрий зиск.

Я погодився. Заприятелювавши з цим капітаном, людиною чесною та щирою, я вирушив з ним у плавання, взявши з собою невеликий вантаж, і, завдяки безкорисливості мого друга — капітана, заробив чимало грошей. Послухавшись його порад, я закупив на сорок фунтів стерлінгів різних брязкалец та дрібничок. Ці сорок фунтів я зібрав з допомогою своїх родичів, з якими листувався і які, напевне, умовили мого батька чи, радше, матір допомогти мені хоч невеличкою сумою у моїй першій торговельній справі.

То була моя єдина, можна сказати, вдала подорож, і то завдяки некорисливості та чесності мого друга, під чиїм керівництвом я, крім того, набув чимало знань із математики та з навігації, навчився вести корабельний журнал, робити спостереження і взагалі дізнався багато такого, що конче потрібно знати морякові. Йому було приємно вчити мене, а мені — вчитись. Одно слово, за час цієї подорожі я зробився моряком і купцем: за свій товар я вторгував п'ять фунтів дев'ять унцій золотого піску, а за нього, повернувшись у Лондон, одержав майже

триста фунтів стерлінгів. Удача сповнила мене честолюбними мріями, які згодом довершили мою загибель.

Але навіть і в цьому плаванні я зазнав чимало злигоднів, і, головне, весь час прохворів, схопивши жорстоку тропічну пропасницю через надто жаркий клімат, бо узбережжя, де ми здебільшого торгували, лежить між п'ятнадцятим градусом північної широти й екватором.

Отож я став купцем і торгував з Гвінеєю. На велике нещастя, мій друг капітан, вернувшись додому, помер. Я вирішив знову вирушити до Гвінеї і сів на те саме судно, яким командував тепер помічник померлого капітана. То була найнещасливіша подорож, яка будь-коли судилася людині. Правда, я взяв з собою менше ніж сто фунтів стерлінгів із набутого капіталу, віддавши двісті фунтів на збереження вдові мого покійного друга, яка розпорядилася ними дуже сумлінно, але в дорозі мене спіткали страшні лиха. Почалося з того, що якось на світанку на наш корабель, який ішов саме на Канарські острови чи, точніше, між Канарськими островами та Африканським континентом, несподівано напав турецький пірат із Сале¹². Він погнався за нами під усіма вітрилами. Ми теж поставили стільки вітрил, скільки могли витримати наші реї та щогли, але, пересвідчившись, що розбійник наздоганяє нас і за кілька годин неминуче наздожене, приготувались до бою. Корабель наш мав дванадцять гармат, а пірат — вісімнадцять. Близько третьої години пополудні він наздогнав нас, але замість підійти з корми, помилково підійшов з борту. Ми навели на піратське судно вісім гармат і випалили. Тоді воно відійшло трохи далі, відповівши перед тим на наш вогонь не тільки гарматними, а й рушничними пострілами з двохсот рушниць, бо на тому судні було чоловік двісті. А втім, у нас нікого не зачепило, всі наші матроси трималися дружно. Пірат приготувався до нового нападу, а ми — до нової оборони. Підійшовши цього разу з другого борту, він узяв нас на абордаж, чоловік з шістдесят вдерлися на палубу й насамперед узялися різати вітрила та рубати снасті. Ми зустріли їх рушничним вогнем, закидали дротиками, підпаленими скриньками з порохом і двічі виганяли їх з палуби. Однак наш корабель був уже дуже пошкоджений, троє з наших матросів були забиті, а восьмеро поранені. Щоб скоротити цю сумну частину моєї оповіді, я відразу скажу, що ми

змушені були здатись. Нас полонили і відвезли у Сале, мавританський морський порт.

Повелися зі мною не так жахливо, як я сподівався спершу. Мене не відвезли, як решту, у глиб країни до султанового двору, бо капітан розбійницького корабля залишив мене в себе, — адже я був молодий, спритний і міг добре працювати. Ця разюча зміна долі, що обернула мене з купця на злиденного раба, була просто приголомшливою. Я згадав батьківські пророчі слова про те, що настане час, коли нікому буде виручити мене з біди. От ці слова й справдилися, думав я, Господня десниця покарала мене, і я безповоротно загинув. Та ба! Мої нещастя тоді тільки починалися, як це буде видно з подальшої розповіді.

Оскільки мій новий господар, чи, точніше, пан узяв мене до свого дому, то я сподівався, що, виходячи знову в море, він забере й мене. Я був певен, що рано чи пізно його спіймає якийсь іспанський чи португальський корабель і визволить мене з полону. Однак мої надії незабаром розвіялись, бо, відпливши, він лишив мене доглядати його невеликий садок і виконувати всяку чорну роботу, яку звичайно покладають на рабів; а повернувшись додому, він наказав мені ночувати в каюті й доглядати судно.

Там я думав тільки про втечу, проте жоден із способів, які я вигадав, не давав мені хоч маленької надії на успіх. Та й важко було на щось сподіватися: я нікому не міг довіритись, ніхто не міг мені допомогти — там не було жодного невільника англійця, ірландця чи шотландця; отож протягом двох років я хоч і часто тішився мріями про волю, але не знайшов слушної нагоди здійснити свій задум.

Аж на третій рік один надзвичайний випадок знову нашттовхнув мене на думку про втечу. Якимось мій господар затримався вдома довше, ніж звичайно, і не готував свого корабля до відплиття, бо, як я чув, йому бракувало грошей. Він постійно раз або двічі на тиждень, а гарної погоди й частіше, виходив у море на корабельному півбаркасі рибалити. За веслярів він брав мене та ще хлопця-мавра, і ми розважали його, як уміли. Я показав себе таким вправним у рибальстві, що він іноді посилав мене з хлопцем — Мареском, як вони звали його — під наглядом дорослого мавра, свого родича, наловити риби для столу.

Одного погідного ранку ми вирушили на риболовлю, але, пропливши милі півтори, опинилися в такому густому тумані, що згубили з очей берег і стали гребти навмання. Працювали ми веслами весь день і всю ніч, а на ранок побачили, що впливли у відкрите море, бо, замість триматися берега, відійшли від нього щонайменше на шість миль. Кінець кінцем ми добулися додому з великими труднощами і не без ризику, бо вранці знявся досить свіжий вітер, до того ж ми знемагали від голоду.

Навчений цією пригодою, наш господар вирішив бути надалі обачнішим і сказав, що ніколи більше не вийде рибалити без компаса і припасу харчів. Він залишив собі баркас з нашого корабля і тепер наказав своєму корабельному тесляреві, теж невільникові-англійцеві, збудувати в середній частині цього баркаса невеличку рубку або каюту, як на баржі. Позаду рубки він велів залишити місце для одного матроса, який стернуватиме і орудуватиме гротом, а попереду — для двох, щоб ставити та згортати решту вітрил, з яких клівер приходився над дахом каюти. Вона була низенька, дуже затишна і досить простора, щоб у ній можна було спати трьом і поставити стіл і шафки для хліба, рису, кави та для пляшок з тими напоями, які, на його думку, згодилися б у плаванні.

Ми часто ходили рибалити на цьому баркасі, а що я став дуже здібним рибалкою, то господар ніколи не виїздив без мене. Одного разу він запросив покататися чи порибалити, точно й не пригадую, двох чи трьох поважних маврів. Готувався він дуже старанно, ще звечора відіславши на баркас багато більше харчів, ніж звичайно. Він наказав мені взяти три рушніці, порох та заряди, бо їм хотілося не тільки порибалити, а й постріляти птахів.

Я зробив усе, як він наказував, і другого ранку чекав на чисто вимитому баркасі, готовому для прийому гостей, з піднятими вимпелами та прапором. Невдовзі господар прийшов сам і сказав, що гості відклали поїздку через якусь нагальну справу. Мені, маврові та хлопчикові він звелів, як звичайно, вийти в море наловити риби на вечерю йому та друзям і зараз же привезти її додому. Я послухався.

Отут мені знову сяйнула давнішня думка про втечу. Тепер я мав суденце, і щойно господар пішов, я почав готуватись — проте не для риболовлі, а в дальню путь, хоч не тільки не знав, а навіть не уявляв,

куди податися: будь-яка дорога була для мене добра, аби тільки визволитися.

Спершу я мусив переконати мавра, що нам треба запастися їжею, бо невільника не годиться споживати хазяйські харчі. Він згодився зі мною і приніс на баркас великий кошик з сухарями і три глечики прісної води. Я знав, де стоїть у господаря ящик з винами (судячи з наліпок на пляшках — здобич з якогось англійського корабля), і доки мавр порався на березі, я переправив усі пляшки на баркас і поставив у шафку, ніби вони ще раніше були приготовлені для господаря. Я приніс також велику грудку воску, фунтів п'ятдесят вагою, клубок мотузки, сокиру, пилку та молоток. Усе це потім нам дуже пригодилося, особливо віск, з якого ми робили свічки. Я вигадав ще одну хитрість, на яку спіймався простодушний мавр. Його ім'я було Ізмаїл, але всі називали його Малі чи Мулі. Я сказав йому:

— Мулі, на баркасі у нас є хазяйські рушніці. Чи не міг би ти роздобути трохи пороху та дробу? Може, ми підстрелили би кілька альками (птах, подібний до наших куликів). Господар тримає порох і дріб на кораблі, я знаю.

— Гаразд, я принесу, — відповів він і приніс велику шкіряну торбу з порохом (вагою фунтів півтора, як не більше) та другу з дробом, фунтів п'ять чи шість; захопив він також і кулі. Усе це ми склали в баркас. Крім того, у хазяйській каюті знайшлося ще трохи пороху, який я пересипав в одну велику пляшку — з тих, що стояли в шафці, — переливши з неї рештки вина в іншу. Призапасши отак усе потрібне для подорожі, ми вийшли з гавані рибалити. У сторожовій вежі біля входу до гавані знали, хто ми, і не звернули на нас уваги. Відійшовши від берега не далі як на милю, ми згорнули вітрило і почали рибалити. Вітер був північно-північно-східний, що не відповідало моїм планам: якби він дув з півдня, я напевне міг би допливти до берегів Іспанії або принаймні до Кадікса; однак звідки б він не дув, я твердо вирішив утекти з цього жахливого місця, здавшись на ласку долі.

Порибаливши деякий час і нічого не впіймавши — я навмисне не витягав вудки, коли в мене клювала риба, щоби мавр нічого не бачив, — я сказав:

— Тут нам не щастить, господар буде незадоволений. Треба відійти далі.

Не підозрюючи підступу, мавр погодився і поставив вітрила, бо сидів на носі баркаса. Я стернував і, коли баркас відійшов ще милі на три у відкрите море, ліг у дрейф ніби для того, щоб рибалити. Потім, передавши стерно хлопчикові, я підійшов до мавра ззаду, нахилився, наче роздивляючись щось під ногами, несподівано вхопив його за попереk і викинув за борт. Він зараз же виринув, бо плавав, наче корок, і почав благати, щоб я взяв його на баркас, обіцяючи поїхати зі мною хоч на край світу. Він плив так швидко, що незабаром наздогнав би нас, тим більше, що вітру майже не було. Тоді я кинувся до каюти, схопив рушницю і, спрямувавши на нього, сказав, що не зроблю йому ніякої шкоди, коли він дасть мені спокій.

— Ти добре плаваєш, — вів я далі, — на морі тихо, і ти легко дістанешся до берега; я тебе не чіпатиму. Але спробуй лише підпливти до баркаса, я враз прострелю тобі голову, бо твердо вирішив визволитися з рабства.

Тоді він повернув до берега і, напевно, щасливо туди добрався — плавав він чудово.

Я міг би викинути хлопчика, а мавра взяти з собою, але не ризикував покластися на нього. Коли мавр відплив, я обернувся до хлопчика, якого звали Ксурі, і сказав:

— Ксурі! Якщо ти будеш мені вірний, я зроблю з тебе велику людину, а коли ти не погладиш свого обличчя на знак того, що не зрадиш мене, тобто не присягнешся бородою Магомета та його батька, то я й тебе кину в море.

Хлопчик усміхнувся, дивлячись мені просто в обличчя, й відповів так щиро, що я не міг йому не повірити. Він поклявся у відданості, запевняючи, що поїде зі мною хоч на край світу.

Поки мавр, плывучи, не зник з моїх очей, я прямував у відкрите море, лавіруючи проти вітру. Я робив це навмисне, щоби показати, ніби ми йдемо до Гібралтарської протоки (як, очевидно, й подумала б кожна розумна людина). Та й кому б спало на думку, що ми збираємося на південь, до тих справді варварських берегів, де цілі полчища негрів у своїх човнах оточили і вбили б нас; де, варто лише ступити на землю,

і нас пожерли б хижі звірі або ще безжальніші дикі істоти в людській подобі?

Але щойно почало сутеніти, я змінив курс і став керувати на південь, ухиляючись трохи на схід, щоб не дуже віддалятися від берега. Дув свіжий прохолодний вітер, море було спокійне, і ми йшли так добре, що другого дня о третій годині пополудні, коли попереду вперше показалася земля, опинились не менше як за півтора миль на південь від Сале, далеко за межами володінь марокканського султана й усіх інших тамтешніх володарів; у будь-якому разі, ми не бачили жодної людини.

Але я набрався такого страху у маврів, і так боявся знову потрапити їм до рук, що не хотів ні спинятись, ні приставати до берега, ні кидати якір. Сприятливий вітер дув п'ять днів, а потім змінився на південний, і я подумав, що коли за нами й гналися, то тепер уже переслідувачі, певне, мусили відмовитися від погоні. Отож я зважився підійти до берега й став на якір у гирлі якоїсь маленької річки. Що то була за річка, де саме вона протікала, в якій країні, у якого народу й під якою широтою — я не мав уявлення. Я не бачив людей на березі та й не прагнув побачити; мені треба було заpastися прісною водою. Ми ввійшли в цю річку надвечір і вирішили смерком дістатися вплав до берега й оглянути місцевість. Та як тільки стемніло, ми почули з берега такі жажливі звуки, такий шалений рев, гавкання та виття диких звірів, що бідолашний хлопець мало не вмер від переляку і почав благати мене не виходити на берег, доки не розвидниться.

— Гаразд, Ксурі, — відповів я, — але вдень ми, може, побачимо там людей, які ще небезпечніші, ніж леви.

— А ми бах-бах рушниця, — сказав він сміючись, — вони тікай.

Невільники-англійці навчили Ксурі ламаної англійської мови.

Я був радий, що хлопець такий веселий, і, щоб ще більше його підбадьорити, дав йому склянку вина з хазяйських запасів. Зрештою, його порада була непогана, і я погодився. Ми кинули наш маленький якір і, причаївшись, простояли всю ніч тихо. Кажу — «причаївшись», тому що ми зовсім не спали: години через дві-три після того, як ми кинули якір, на березі з'явилися величезні тварини — які саме, ми не знали. Вони заходили у воду, хлюпалися, борсалися, очевидно, щоб

освіжитись, і при тому гидко верещали, ревли та вили; я ще зроду не чув нічого схожого.

Ксурі страшенно перелякався, — та, правду кажучи, я теж, — але обидва ми перелякалися ще більше, коли почули, що одне з цих страховищ пливе до нашого баркаса. Ми не бачили його, але з того, як воно відсапувалось та пирхало, могли зробити висновок, що це була люта тварина страшенного розміру. Бідолашний Ксурі вирішив, що це лев (може, й лев, не знаю), і крикнув, що треба підняти якір і пливти звідси.

— Ні, Ксурі, — відповів я, — ми тільки ще попустимо канат з буйком і відійдемо далі в море; туди вони за нами не поженуться.

Та не встиг я це сказати, як побачив невідомого звіра на відстані якихось двох весел від баркаса. Я трохи сторопів, але потім кинувся до каюти, схопив рушницю, і щойно я вистрелив, як звір повернув назад і поплив до берега.

Не можна змалювати, які моторошні зойки, рев та виття розляглися на березі й далі, на суходолі, коли пролунав мій постріл. Мабуть, ці тварини ніколи досі не чули такого звуку. Я переконався, що нам нема чого й думати висідати на берег уночі, та й удень теж, бо потрапити до рук дикунів не краще, ніж потрапити до левиних чи тигрячих пазурів; принаймні цього ми боялися не менше.

Так чи інак, тут чи в іншому місці, а нам треба було зійти на берег, бо на баркасі вже не залишилося ні пінти¹³ води. Але знов-таки заковика була в тому, де і як висісти. Ксурі сказав, що, коли я пущу його з глеком на берег, він спробує знайти і принести прісну воду. А коли я спитав його, чому піде він, а не я, і чому б йому не лишитись у баркасі, хлопець відповів так щиро, що я полюбив його назавжди.

— Якщо там дикуни, — сказав він, — вони їсти мене, а ти тікати.

— Тоді, Ксурі, — відповів я, — підемо разом, а якщо там дикуни, ми їх повбиваємо, і вони не з'їдять ні тебе, ні мене.

Я дав хлопчикові сухарів і ковток вина з хазяйських запасів, про які вже згадував; потім ми підгребли ближче до берега й пішли вбрід, узявши з собою тільки зброю та два глечики для води.

Я не хотів заходити надто далеко від берега, щоби не спускати баркаса з очей, боячись, коли б річкою, за течією, не спустились до нас у своїх пірогах дикуни; але тут хлопець, помітивши низинку —

приблизно за милю від берега, — поквапився туди з глечиком. Незабаром я побачив, що він біжить назад. Подумавши, що його переслідують дикуни чи він перелякався якогось хижака, я кинувся йому на допомогу, але, підбігши ближче, побачив, що на плечах у нього щось висить. Виявилось, він забив звірка, схожого на нашого зайця, тільки іншої масті і з довшими ногами. Ми раділи здобичі, та й м'ясо було дуже смачне. Але ще більше мене потішила звістка, що Ксурі знайшов добру прісну воду і не зустрів дикунів.

Пізніше виявилось, що даремно ми так турбувалися про воду: в тій самій річці, де ми стояли, тільки трохи вище, куди не досягав приплив, вода була зовсім прісна, і, наповнивши глечики, ми влаштували бенкет з забитого зайця й приготувались пливти далі, так і не знайшовши в цій місцевості жодних слідів людини.

Я вже побував у цих краях і знав, що Канарські острови і острови Зеленого Мису лежать недалеко від материка. Але, не маючи приладів для спостережень, я не міг визначити, на якій ми широті, і не знав точно чи, у будь-якому разі, не міг згадати, на якій широті розміщені ці острови, тому й невідомо було, де їх шукати і коли саме повернути у відкрите море, щоб припливти до них; інакше я легко знайшов би котрийсь із островів. Я сподівався, що, тримаючись берега, дістанусь до тієї частини країни, де англійці провадять берегову торгівлю, зустріну яке-небудь англійське купецьке судно, і воно нас підбере.

За моїми розрахунками, ми перебували тепер навпроти берегової смуги, що тягнеться між володіннями марокканського султана та країною негрів; це пустельна, безлюдна місцевість, де водяться лише дикі звірі. Боячись маврів, негри покинули її й пішли далі на південь, а маври не збиралися заселяти ці неродючі землі. Але найпевніше, що і тих, і сих розлякали тигри, леви, леопарди та інші хижаки, яких тут сила-силенна. Маври використовують цей край лише для полювання, на яке вибираються цілими арміями в дві або три тисячі чоловік; то й не дивно, що впродовж майже ста миль ми бачили вдень лише пустельну, безлюдну місцевість, а вночі не чули нічого, крім виття та реву диких звірів.

Двічі в денну пору мені здалося, ніби я бачу Тенеріфський пік, найвищу вершину гори Тенеріф на Канарських островах. Я навіть пробував вийти в море, сподіваючись дістатися туди, але обидва рази

зустрічний вітер і надто високі для мого судна хвилі примушували мене повернути назад, і я вирішив додержуватись свого попереднього задуму і триматися берега.

Після того як ми покинули гирло річки, мені ще кілька разів довелося приставати до берега, щоб набрати води. Якось уранці ми кинули якір під захистом досить високого мису. Ми чекали повного припливу, що вже починався, щоби підійти ближче до берега. Ксурі, мабуть, зіркіший за мене, гукнув мене стиха і сказав, що нам краще відійти подалі.

— Дивись, яке чудовисько ген там на згірку міцно спить.

Я глянув, куди він показував, і справді побачив чудовисько. То був величезний лев, який лежав на схилі берега в затінку скелі, що нависла над ним.

— Ксурі, — сказав я, — іди на берег і убий його.

Хлопець перелякано глянув на мене й відповів:

— Я його вбити? Та він мене з'їсть одним ротом.

Він хотів сказати: одним ковтком. Я не став перечити, велів тільки не ворушитись і, взявши найбільшу рушницю, майже такого самого калібру, як мушкет, зарядив її двома шматками свинцю і чималою порцією пороху; в другу я заклав дві великі кулі, а в третю (у нас були три рушниці) — п'ять менших. Звівши першу рушницю й націливши звірові в голову, я вистрілив. Але лев лежав, прикривши морду лапою, і тому заряд влучив йому в лапу, перебивши кістку над коліном. Звір рикнув і підхопився, але зараз же впав на перебиту лапу, тоді знову підвівся на трьох лапах, і тут пролунало таке жахливе ревіння, якого я не чув зроду. Трохи здивований тим, що не влучив йому в голову, я негайно взяв другу рушницю, вистрілив навздогін звіру, який пошкандибав геть від берега, і на цей раз улучив, куди цілив. Я з приємністю побачив, що лев упав і, стиха ревучи, почав сіпатися у передсмертних корчах. Тут Ксурі набрався духу і став проситися на берег.

— Гаразд, іди, — погодився я.

Хлопець стрибнув у воду і поплив, тримаючи в одній руці рушницю. Підійшовши впритул до лева, він добив його одним пострілом, приставивши дуло рушниці звірові до вуха.

Здобич була гарна, але не їстівна, і я дуже жалкував, що ми змарнували три заряди. Але Ксурі сказав, що хоче дечим поживитися від убитого лева, і, коли ми повернулись на баркас, попросив у мене сокиру.

— Нащо? — спитав я.

— Відрубати йому голова, — відповів Ксурі.

Проте відрубати голови Ксурі не зміг, а відрубав лише лапу і приніс її з собою. Лапа була величезна.

Мені спало на думку, що шкура лева може нам знадобитись, і я вирішив оббілювати хижака, якщо зможу. Ми з Ксурі підійшли до лева, але я не знав, як підступитися до діла. Ксурі був куди спритніший за мене. Ця робота забрала в нас цілий день, але нарешті шкура була знята. Ми розтягли її на даху каюти; за два дні сонце просушило її, і згодом вона правила мені за постіль.

Після цієї зупинки ми ще днів десять чи дванадцять прямували на південь, заощаджуючи наші припаси, що помітно зменшувались, і сходили на берег лише по прісну воду. Я мав намір дійти до гирла Гамбії¹⁴ чи Сенегалу, тобто якомога ближче до Зеленого Мису, де сподівався зустріти якесь європейське судно. Я знав, що інакше не зможу визначити правильного курсу, і мені доведеться або блукати, розшукуючи острови, або загинути тут серед негрів. Мені було відомо, що всі європейські судна, куди б вони не пливли — до берегів Гвінеї, до Бразилії чи Ост-Індії, — проминають Зелений Мис або острови під тією ж назвою. Одно слово, моя доля й саме життя залежали від того, чи я зустріну якийсь корабель.

Упродовж десяти днів я прагнув лише до цієї єдиної мети. Поступово я спостеріг, що узбережжя заселене: в двох чи трьох місцях, пропливаючи повз, ми бачили людей, що стояли на березі і дивились на нас. Ми також помітили, що вони були чорні й зовсім голі. Одного разу я хотів був зійти до них на берег, але Ксурі, мій мудрий радник, сказав: «Не йди, не йди!» Проте я став триматися ближче до берега, щоб можна було заговорити з ними. Вони довго бігли берегом услід за баркасом. Я помітив, що вони були беззбройні, крім одного, який мав у руці довгу, тонку палицю. Ксурі сказав, що це спис і що дикуни кидають списи дуже далеко і надзвичайно влучно, тому я близько не підпливав і пробував порозумітися з ними на мигах, пояснюючи, що

нам потрібна їжа. Вони почали показувати, щоб я зупинив баркас, і тоді вони принесли м'яса. Тільки-но я спустив вітрило і ліг у дрейф, як двоє тубільців побігли кудись і менше як за півгодини принесли два шматки в'яленого м'яса й трохи якогось зерна, що росте в їхній місцевості. Ми не знали, що це було за м'ясо і яке зерно, але згодилися все це прийняти. Та тут виникло нове питання — як забрати до себе ці речі. Я боявся висідати на берег до дикунів, а вони так само боялись нас. Нарешті вони знайшли вихід, безпечний для нас і для них: поклали харчі на землю і, відійшовши якомога далі, стояли там, поки ми перенесли все на баркас, а тоді знову вернулись на те саме місце.

Ми жестами подякували їм, бо не мали чим заплатити. Але тут-таки випала нагода зробити їм велику послугу. Не встигли ми відійти від берега, як із гір вибігли два величезні звірі і, женучись, як нам здавалось, один за одним, кинулись до берега. Може, то самець переслідував самку, чи вони просто грались, а чи гризлись — ми не могли розібрати, як не могли б і сказати, чи таке часто трапляється в тих краях, чи то був надзвичайний випадок.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ